

Василина Прекрасна

Казка

У деякому царстві в деякій державі жив-був купець. Дванадцять років жив він у шлюбі і нажив тільки одну дочка, Василису Прекрасну. Коли мати померла, дівчинці було вісім років. Вмираючи, купчиха закликала до себе дочку, вийняла з-під ковдри ляльку, віддала їй і сказала:

- Слухай, Василиса! Пам'ятай і виконай останні мої слова. Я вмираю і разом з батьківським благословенням залишаю тобі ось цю ляльку, бережи її завжди при собі і нікому не показуй, а коли прийде до тебе якесь горе, дай їй поїсти і запитай у неї ради. Поїсть вона і скаже тобі, чим допомогти нещастю. Потім мати поцілувала дочку і померла.

Після смерті дружини купець тужив, а потім став думати, як би знову одружитися. Він був чоловік добрий, так що за нареченими справа не стала, але більше всіх до вподоби припала йому одна вдовиця. Вона була вже в літах, мала своїх двох дочок, майже одноліток Василю, - стало бути, і господиня, і мати досвідчена.

Купець одружився на вдовиці, але помилюся і не знайшов у ній доброї матері для своєї Василю. Василиса була перша на все село красуня, мачуха і сестри заздрили її красі, мучили її всілякими роботами, щоб вона від праць схудла, а від вітру і сонця почорніла, зовсім життя від них не було!

Василиса все переносила покірливо і з кожним днем все гарнішала і повніла, а між тим мачуха з доньками своїми худла і поганіла від злості, незважаючи на те, що вони завжди сиділи склавши руки, як барині. Як же це так рибилось? Василисі допомагала її лялечка. Без неї дівчинка не

справилася зі всією працею! Зате Василиса сама, бувало, не з'їсть, а вже лялечці залишить найбільш ласий шматочок, і ввечері, як всі вляжуться, вона замкнеться в комірчині, де жила, і пригощати її, примовляючи:

- На, лялечка, поїсти, мого горя послухай! Живу я в будинку у батюшки, не бачу собі ніякої радості, зла мачуха жене мене з білого світу. Навчи ти мене, як мені бути і жити і що робити?

Лялечка поїсть, та потім і дає їй поради та втішає в горі, а на ранок всяку роботу справляє за Василину, та тільки відпочиває в холодочку і рве квіточки, а у неї вже і гряди виполоті, і капуста полита, і вода nanoшена, і піч витоплена. Добре було жити їй з лялечкою.

Минуло кілька років, Василиса виросла і стала нареченою. Всі женихи в місті стали на Василису задивлятися, на мачухіних дочок ніхто і не подивиться. Мачуха злиться ще голосніше і всім женихам відповідає:

- Не видам меншої перш старших!

А проводячи женихів, побоями зганяє зло на Василини.

Ось одного разу купцеві знадобилося виїхати з дому на довгий час по торгових справах. Мачуха і перейшла на життя в інший будинок, а біля цього будинку був дрімучий ліс, а в лісі на галявині стояла хатинка, а в хатинці жила баба-яга, нікого вона до себе не підпускала і їла людей, як курчат. Перебравшись на новосілля, купчиха то й справа посилала за чим-небудь у ліс ненависну їй Василину, але ця зазавжди поверталася додому благополучно: лялечка вказувала їй дорогу і не підпускала до хатинки баби-яги.

Прийшла осінь. Мачуха роздала всім трьом дівчатам вечірні роботи: одну змусила мережива плести, іншу панчохи в'язати, а Василісу прясти, і всім по урокам. Погасила вогонь у всьому будинку, залишила тільки одну свічку там, де працювали дівчата, і сама лягла спати. Дівчата працювали. Одна з мачухіних дочок взяла щипці, щоб поправити світильник, та замість того, за наказом матері, начебто ненавмисно і загасила свічку.

- Що тепер нам робити? - Говорили дівчата. - Вогню немає у цілому домі, а уроки наші не кінчені. Треба збігати за вогнем до баби-Яги!

- Мені від шпильок світло! - Сказала та, що плела мереживо. - Я не піду.

- І я не піду, - сказала та, що в'язала панчохи. - Мені від спиць світло!

- Тобі за вогнем йти, - закричали обидві. - Іди до баби-Язі!

І виштовхали Василю з покою.

Василина пішла в свою комірчину, поставила перед лялькою приготовану вечерю і сказала:

- На, лялечка, поїсти да мого горя послухай: мене посилають за вогнем до баби-Яги, баба-яга з'їсть мене!

Лялечка поїла, і очі її заблищали, як дві свічки.

- Не бійся, Василіса! - Сказала вона. - Іди, куди посилають, тільки мене тримай завжди при собі. При мені нічого не станеться з тобою у баби-яги.

Василиса зібралася, поклала лялечку свою в кишеню і, перехрестившись, пішла в дрімучий ліс.

Йде вона і тремтить. Раптом скаче повз її вершник: сам білий, одягнений в білому, кінь під ним білий, і збруя на коні біла, - на дворі стало світати. Йде вона далі, як скаче інший вершник: сам червоний, одягнений у червоному і на червоному коні, - стало сходити сонце.

Василиса пройшла всю ніч і весь день, лише до наступного вечора вийшла на галявину, де стояла хатинка яги-баби, паркан навколо хати з чоловічих кісток, на паркані стирчать черепа людські з очима, замість дверей біля воріт - ноги людські, замість заборів - руки, замість замку - рот з гострими зубами. Василиса обімліла від жаху і стала як укопана. Раптом їде знову вершник: сам чорний, одягнений у всьому чорному і на чорному коні, під'їхав до воріт баби-яги і зник, як крізь землю провалився, - настала ніч.

Але темрява тривала недовго: у всіх черепів на паркані засвітилися очі, і на всій галявині стало видно, як удень. Василиса тремтіла зі страху, але, не знаючи, куди бігти, залишалася на місці.

Скоро почувся в лісі страшний шум: дерева тріщали, сухе листя хрустіло, виїхала з лісу баба-яга - в ступі їде, товкачем поганяє, помелом слід замітає. Під'їхала до воріт, зупинилася і, обнюхавши навколо себе, закричала:

- Фу, фу! Російським духом пахне! Хто тут?

Василина підійшла до старої зі страхом і, низько вклонившись, сказала:

- Це я, бабуся! Мачухіні доньки прислали мене за вогнем до тебе.

- Добре, - сказала баба-яга, - знаю я їх, поживи ти наперед да попрацюй в мене, тоді й дам тобі вогню; а коли ні, так я тебе з'їм!

Потім звернулася до воріт і скрикнула:

- Гей, забори мої міцні, отомкнітесь, ворота мої широкі, відчиніть!

Брама відчинилася, а баба-яга в'їхала, посвистуючи, за нею увійшла Василина, а потім знову все замкнули.

Увійшовши до світлиці, баба-яга розтягнулася і каже Василини:

- Подавай-но сюди, що там є в печі: я їсти хочу.

Василиса запалила лучину від тих черепів, що на паркані, і почала тягати з печі да подавати Язі страви, а страв настряпано було чоловік на десять, з льоху принесла вона квасу, меду, пива і вина. Все з'їла, все випила стара, Василині залишила тільки щі трошки, краєць хліба та шматок свинини. Стала яга-баба спати лягати і говорить:

- Коли завтра я поїду, ти дивись - двір вичисти, хату вимети, обід зготуй, білизну приготуй да піди в засік, візьми чверть пшениці і очисти її від чорнушки. Та щоб усе було зроблено, а не те - з'їм тебе!

Після такого наказу баба-яга захропіла, а Василиса поставила Старухіни недоїдки перед лялькою, залилася сльозами і говорила:

- На, лялечка, поїсти, мого горя послухай! Важку дала мені яга-баба роботу і погрожує з'їсти мене, коли все не виконаю, допоможи мені!

Лялька відповіла:

- Не бійся, Василиса Прекрасна! Повечерявши, помолись та спати лягай, ранок вечора мудріший!

Рано прокинулася Василина, а баба-яга вже встала, виглянула у вікно: у черепів очі потухли, ось майнув білий вершник - і зовсім розвиднілось. Баба-яга вийшла на двір, свиснула - перед нею з'явилася ступа з товкачем і помелом. Промайнув червоний вершник - зійшло сонце. Баба-яга сіла в ступу і виїхала з двору, товкачем поганяє, помелом слід замітає.

Залишилася Василиса одна, оглянула будинок баби-яги, здивувалася достатку у всьому і зупинилася в роздумах: за яку роботу їй перш за все взятися. Дивиться, а вся робота вже зроблена, лялечка

вибирала з пшениці останні зерна чорнушки.

- Ах ти, спала мена! - Сказала Василина лялечці. -
Ти від біди мене врятувала.

- Тобі залишилося тільки обід приготувати, -
відповідала лялечка, влізаючи в кишеню Василини. -
Приготуй з богом, та й відпочивай на здоров'я!

До вечора Василиса накрила на стіл і чекає бабу-
ягу. Почало сутеніти, майнув за воротами чорний
вершник - і зовсім стемніло, тільки світилися очі у
черепів. Затріщали дерева, захрустіло листя - їде
баба-яга. Василиса зустріла її.

- Чи все зроблено? - Запитує яга.

- Подивитися сама, бабуся! - Мовила Василина.

Баба-яга все оглянула, подосадував, що нема за що
розсердитися, і сказала:

- Ну, добре!

Потім крикнула:

- Вірні мої слуги, серцеві друзі, сміливі мою
пшеницю!

З'явилися три пари рук, схопили пшеницю і забрали
геть з очей. Баба-яга наїлася, стала лягати спати і
знову дала наказ Василини:

- Завтра зроби ти те ж, що і нині, і понад це візьми з
засіки мак та очисти його від землі по зернятку, бач,
хтось по злобі землі в нього намішав!

Сказала стара, повернулася до стіни і захропіла, а
Василиса почала годувати свою лялечку. Лялечка
поїла і сказала їй по-вчорашньому:

- Молись богу да лягай спати: ранок вечора
мудріший, все буде зроблено, Васілісушка!

На ранок баба-яга знову поїхала в ступі з двору, а
Василиса з лялечкою всю роботу негайно
виправили. Стара вернулася, оглянула все і
крикнула:

- Вірні мої слуги, серцеві друзі, вичавте з маку
масло!

З'явилися три пари рук, схопили мак і забрали з очей. Баба-яга сіла обідати, вона їсть, а Василиса стоїть мовчки.

- Що ж ти нічого не говориш зо мною? - Сказала баба-яга. - Стоїш як німа?

- Не смію, - відповідала Василина, - а якщо дозволиш, то мені хотілося б запитати тебе про щось.

- Питай, тільки не всяке питання до добра веде: багато будеш знати, скоро постарієш!

- Я хочу запитати тебе, бабуся, тільки про те, що бачила: коли я йшла до тебе, мене обігнав вершник на білому коні, сам білий і в білій одежі: хто він такий?

- Це день мій ясний, - відповідала баба-яга.

- Потім обігнав мене інший вершник на червоному коні, сам червоний і весь у червоному одягнений, це хто такий?

- Це мое сонечко червоне! - Відповідала баба-яга.

- А що значить чорний вершник, який обігнав мене біля самих твоїх воріт, бабусю?

- Це ніч моя темна - всі мої слуги вірні!

Василиса згадала про три пари рук і мовчала.

- Що ж ти ще не питаєш? - Мовила баба-яга.

- Буде з мене й цього, сама ж ти, бабуся, сказала, що багато дізнаєшся - постарієш.

- Добре, - сказала баба-яга, - що ти питаєш тільки про те, що бачила за двором, а не у дворі! Я не люблю, щоб у мене сміття з хати виносили, і занадто цікавих їм! Тепер я тебе запитаю: як встигаєш ти виконувати роботу, яку я ставлю тобі?

- Мені допомагає благословення моєї матері, - відповідала Василина.

- Так ось що! Забирайся ж ти від мене, благословенна дочка! Не потрібно мені благословенних.

Витягла вона Василину з покою і виштовхнула за ворота, зняла з паркану один череп з палаючими очима і, наткнув на палицю, віддала їй і сказала:

- Ось тобі вогонь для Мачухіних дочок, візьми його, вони адже за цим тебе сюди і прислали.

Бігом пустилася Василиса при світлі черепа, який погас тільки з настанням ранку, і нарешті до вечора іншого дня дісталася до свого будинку. Підходячи до воріт, вона хотіла було кинути череп: «Мабуть, будинки, - думає собі, - вже більше у вогні не потребують». Але раптом почувся глухий голос з черепа:

- Не кидай мене, неси до мачухи!

Вона глянула на будинок мачухи і, не бачачи ні в одному вікні вогника, зважилася йти туди з черепом. Вперше зустріли її лагідно і розповіли, що з тієї пори, як вона пішла, у них не було в хаті вогню: самі висікти ніяк не могли, а який вогонь приносили від сусідів - той згасав, як тільки входили з ним у світлицю.

- Авось твій вогонь буде триматися! - Сказала мачуха.

Внесли череп в світлицю, а очі з черепа так і дивляться на мачуху та її дочок, так і палали! Ті було ховатися, але куди не кинуться - очі всюди за ними так і стежать, до ранку зовсім спалили їх у вугілля, однієї Василіси не зачепило.

Вранці Василиса зарила череп в землю, замкнула будинок на замок, пішла в місто і попросилася пожити до однієї безрідної старенької, живе собі і чекає батька. Ось якось каже вона старенькій:

- Нудно мені сидіти без діла, бабуся! Сходи, купи мені льну найкращого, я хоч пряди буду.

Старенька купила льну гарного, Василиса сіла за справу, робота так і горить у неї, і пряжа виходить рівна да тонка, як волосина. Набралося пряді

багато, пора б і за ткання прийматися, та таких берд не знайдуть, щоб годилися на Васілісіну пряжу, ніхто не береться і зробити-то. Васирина стала просити свою лялечку, та й каже:

- Принеси-но мені якесь старе бердо, та старий човник, та кінської гриви, я все тобі змайструю.

Василиса добула все, що треба, і лягла спати, а лялька за ніч приготувала славний стан. До кінця зими і полотно виткане було, та таке тонке, що крізь голку замість нитки просмикнути можна. Весною полотно вибілили, і Василиса говорить старій:

- Продай, бабусю, це полотно, а гроші візьми собі.

Стара глянула на товар і ахнула:

- Ні, дитино! Такого полотна, крім царя, носити нікому, понесу до палацу.

Пішла стара до царських палат та все мимо вікон походить. Цар побачив і запитав:

- Що тобі, бабуся, треба?

- Ваша царська величність, - відповідає стара, - я принесла дивовижний товар, нікому, окрім тебе, показати не хочу.

Цар наказав впустити до себе стару і як побачив полотно - здивувався.

- Що хочеш за нього? - Запитав цар.

- Йому ціни немає, цар-батюшка! Я тобі в дарунок його принесла.

Подякував цар і відпустив стару з подарунками.

Стали царю з того полотна сорочки шити: розкроїли, та ніде не могли знайти швачки, яка взялася б працювати. Довго шукали, нарешті цар покликав стару і сказав:

- Вміла ти напрядь і виткати таке полотно, вмій з нього і сорочки зшити.

- Не я, государю, пряла і виткала полотно, - сказала

стара, - це робота дівчини, що живе в мене.

- Ну так нехай і зшиє вона!

Вернулася старенька додому і розповіла про все Василю.

- Я знала, - говорить Василю, - що ця робота моїх рук не мине.

Закрилася у свою світлицю, взялася за роботу, шила вона не покладючі рук, і скоро дюжина сорочок була готова.

Стара понесла до царя сорочки, а Василю вмила, зачесала волосся, одяглася і сіла під вікном. Сидить собі і чекає, що буде. Бачить: на двір до старої йде царський слуга; увійшов у світлицю і говорить:

- Цар-государ хоче бачити майстриню, що шила йому сорочки, і нагородити її зі своїх царських рук.

Пішла Василю і з'явилася перед очима царськими. Як побачив цар Василю Прекрасну, так і закохався в неї без пам'яті.

- Ні, - каже він, - красуня моя! Не розлучуся я з тобою, ти будеш моєю жоною.

Тут взяв цар Василю за білі руки, посадив її поруч себе, а там і свадьбу зіграли. Скоро вернувся і батько Василю, порадив про її долю і залишився жити біля дочки. Стареньку Василю взяла до себе, а лялечку по кінець життя своєї завжди носила в кишені.